

Zanzibar?

‘Zanzibar?’ vroeg de medewerkster van de Deutsche Bahn. Met vier collega’s zat ik in de hogesnelheidstrein terug uit Frankfurt, waar ik voor de zoveelendertigste keer de Buch Messe had bezocht. Vroeger, toen ik in de literaire uitgeverij werkte, ging ik er een hele week heen en had ik van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat elke dag een massa afspraken, op zoek naar nieuwe buitenlandse schrijvers en naar mogelijkheden om de vertaalrechten op Nederlandse boeken te verkopen. Later, als Directeur Kunsten bij OCW, nam ik tijdens deze grootste boekenbeurs ter wereld namens Nederland nog een keer deel aan een conferentie van de Raad van Europa. En vanaf 2004 liep ik er 14 jaar lang elke herfst twee of drie dagen rond als literair en academisch boekverkoper, op zoek naar nieuwe, interessante uitgeverijen en naar mogelijkheden voor nog betere samenwerking met de uitgeverijen met wie we al werkten.

Nu waren we, na een paar dagen heen- en weerrennen over het beursterrein van meer dan 150.000 m², weer op de terugweg naar Amsterdam, terwijl er een koud biertje voor onze neus werd neergezet. ‘Zanzibar?’ werd mij opnieuw gevraagd. Ik begreep het werkelijk niet, en de collega in de stoel naast mij evenmin. De verbazing moet van onze gezichten af te lezen zijn geweest.

Als stijlmiddel in een roman of verhaal werkt zo iets geweldig, en ik ben altijd een beetje jaloers op schrijvers die daar goed in zijn, zo’n plotselinge breuk in de tekst en dan zonder logische overgang over iets heel anders beginnen. Later blijkt dan dat alles met alles te maken heeft en als het goed is, weet de auteur de draden van het verhaal uiteindelijk weer behendig en soms verrassend aan elkaar te knopen. Maar op het moment zelf wordt de lezer totaal verrast.

In de monologen van Hamlet zitten diverse van dit soort haakse bochten, zodat de al of niet gespeelde waanzin van de hoofdpersoon door Shakespeare fraai wordt geaccentueerd met botsende beelden en gedachtesprongen, die de lezer of de toeschouwer enorm bij de les houden. Sowieso werkt dit soort onverwachte overgangen nergens zo goed als op het toneel. Ook Samuel Beckett, Eugene Ionesco, Bertolt Brecht en Edward Albee waren meesters in dit type absurdisme, dat door zijn hortende, hoekige effect in feite de werkelijkheid van het leven beter weergeeft dan een uitgesponnen en meer voorspelbare beschrijving dat kan.

‘Zanzibar?’ Tja, waarom ook niet?

Een kampioen van dit brokkelige, niet vloeiende, maar zichtbaar aan elkaar gelaste stijlmiddel in de hedendaagse Nederlandse literatuur is de schrijver van zogenaamde ZKV’s (Zeer Korte Verhalen) A.L. Snijders. Zelf spreekt hij over dit verschijnsel, met een aan de wereld van de techniek ontleende term, als ‘een koude verbinding’.

Ook in het leven zelf, en zeker in een loopbaan, zijn dit soort ‘koude verbindingen’ in feite de meest vernieuwende momenten. Een telefoontje van een headhunter. Een lunchafspraak met een oude bekende waar volkomen onverwacht een nieuw project uit voortkomt. Een toevallige ontmoeting op een receptie. De meest interessante en spannende uitdagingen zie je meestal juist niet van te voren aankomen. Die zijn er ineens: ‘Zanzibar?’ Dan kun je twee dingen doen. Je kunt het negeren en gewoon op de oude voet verdergaan met waar je mee bezig was. Of je kunt aan boord springen, in een schuit die onaangekondigd langsij kwam. ‘Zanzibar-momenten’, zo zal ik ze voortaan noemen, en ik wens u er diverse toe in uw leven.

De mevrouw van de Deutsche Bahn bleek overigens iets heel anders te bedoelen, namelijk ‘Zahlen Sie bar?’ oftewel: ‘Betaalt u contant?’ Een vrolijk misverstand, maar mijn theorie over Zanzibar-momenten, die laat ik me niet meer afpakken.

Uit: Maarten Asscher, *Kort geluk* (2019)